

POSTANOWIENIE

Dnia 27 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie wniosku sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie X. Y. o wydanie postanowienia w trybie art. 42a § 13 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu w Izbie Karnej w dniu 27 maja 2025 r. wniosku M.D. o wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego wyznaczonych do rozpoznania wniosku na podstawie art. 42a § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz wniosku o wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego od rozpoznania wniosku na podstawie art. 29 § 5 – 7 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym w zw. z art. 41 § 1 i 2 k.p.k.,

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k., art. 42 § 1 i 4 k.p.k. i art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

p o s t a n o w i ł:

wyłączyć od rozpoznania sprawy III KB 30/25 SSN Małgorzatę Bednarek, SSN Adama Doliwę, SSN Annę Dziergawkę, SSN Macieja Kowalskiego, SSN Pawła Księżaka.

UZASADNIENIE

Przed Sądem Apelacyjnym w Rzeszowie zawisła sprawa o sygn. II S 10/24, a dotycząca skargi złożonej przez oskarżonego M. D. na przewlekłość postępowania w sprawie karnej prowadzonej przeciwko niemu przed Sądami:

Rejonowym i Okręgowym w Rzeszowie. W toku tego postępowania oskarżony złożył wniosek o przeprowadzenie na podstawie art. 42a § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej zwanej u.s.p.) - testu niezawisłości - wobec SSA X. Y. wyznaczonego do rozpoznania jego sprawy. Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 18 lutego 2025 r., sygn. II AKo 142/24 wyłączył SSA X. Y. od udziału w rozpoznaniu wskazanej sprawy.

Po zapoznaniu się z aktami tej sprawy SSA X. Y. złożył wniosek w trybie art. 42a § 13 u.s.p. o ponowne zbadanie sprawy, stojąc na stanowisku, że wniosek oskarżonego nie powinien podlegać merytorycznemu rozpoznaniu.

W dniu 8 kwietnia 2025 r. wylosowany został w Sądzie Najwyższym skład do rozpoznania wniosku w osobach sędziów SN: Pawła Księżaka, Małgorzaty Bednarek, Anny Dziergawki, Macieja Kowalskiego, Adama Doliwy.

Następnie do Sądu Najwyższego w dniu 18 kwietnia wpłynął wniosek M. D. o wyłączenie na podstawie art. 42a § 3 u.s.p. wylosowanych sędziów SN od rozpoznania wniosku będącego przedmiotem tego postępowania, z powołaniem się na wadliwy konstytucyjnie sposób powołania tych sędziów na stanowiska sędziów SN z udziałem KRS ukształtowanej w trybie ustawy z 2017 r., a więc organu pozostającego w zależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej, co nie gwarantuje bezstronnego rozpoznania wniosku.

W dniu 22 kwietnia 2025 r. do Sądu Najwyższego wpłynął kolejny wniosek M. D. o wyłączenie wskazanych sędziów SN od rozpoznania wniosku na podstawie art. 29 § 5 - 7 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym w zw. z art. 41 § 1 i 2 k.p.k. Uzasadnienie wniosku stanowiły argumenty tożsame z tymi podniesionymi w pierwszym wniosku o wyłączenie sędziów. Oba wnioski zostały połączone do wspólnego prowadzenia zarządzeniem z dnia 23 kwietnia 2025 r. (k. 107 akta SN).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W postępowaniu toczącym się w trybie art. 42a § 13 ustawy o Sądzie Najwyższym jako postępowaniu incydentalnym w postępowaniu o stwierdzenie przewlekłości postępowania karnego, stronie tego postępowania, a więc

oskarżonemu M. D., służy uprawnienie do złożenia wniosku w trybie art. 41 § 1 k.p.k. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego (uchwała z 13 czerwca 2023 r., I KZP 22/22; postanowienia SN: z 17 kwietnia 2024 r., III KO 85/23, z 20 grudnia 2023 r., II KK 540/23 z 12 sierpnia 2021 r., IV KO 98/21) nie ma wątpliwości, że pojęcie sprawy, o której mowa w art. 41 § 1 k.p.k., rozumiane jest szeroko i odnosi się zarówno do sprawy głównej, rozumianej jako orzekanie w głównym przedmiocie procesu, jak również postępowań incydentalnych, w tym takich, które mają miejsce w ramach sprawy głównej. W świetle tych argumentów należało uznać, że żądanie oskarżonego choć błędnie oparte o treść art. 42a § 3 u.s.p., w rzeczywistości dotyczyło przesłanek wyłączenia sędziów wskazanych w art. 41 § 1 k.p.k.

Tak oceniony wniosek jest zasadny.

Pole ochrony przewidziane przepisem art. 41 k.p.k. ustanawiającym instytucję *iudex suspectus* jest szerokie, co oznacza, że regulacja ta stanowi również instrument zapewnienia stronie postępowania karnego do niezależnego i bezstronnego sądu. Wspomniany przepis art. 41 k.p.k. przewiduje, że sędzia podlega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie. W sprawie niniejszej mamy jednak do czynienia ze szczególnym aspektem gwarancyjnym tejże instytucji. Jej zastosowanie nie było bowiem uzależnione, jak to zresztą bywa najczęściej, obawami o stronnictwo sędziego, ale koniecznością zapewnienia stronie postępowania karnego sądu, co do którego nie istnieją jakiegokolwiek wątpliwości w zakresie spełnienia wymogów niezależności i bezstronności. Taka wykładnia omawianego przepisu może więc przewidywać także sądową kontrolę tego, czy w konkretnej sprawie nie dochodzi do naruszenia w omawianym zakresie standardów gwarantowanych przez art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Jeżeli obawy takie są uzasadnione, to tym bardziej możliwe, a nawet celowe jest posłużenie się przewidzianymi przez ustawodawcę instytucjami karnoprosesowymi minimalizującymi, albo znoszącymi takie zagrożenie w sprawie, która dopiero ma zostać przez sąd rozpoznana.

Sąd Najwyższy nie znajduje powodów do zakwestionowania poglądu wyrażonego w uchwale trzech połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNK 2020, z. 2 poz. 7), gdzie stwierdzono, że „Nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (...) zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3).”

Uchwała ta - stosownie do treści art. 87 ust. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 154 – dalej: ustawa o SN) - z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej i wiąże każdy skład Sądu Najwyższego dotąd, dopóty nie nastąpi uregulowane w art. 88 ust. 2 ustawy o SN odstępianie od uchwały. Do dnia wydania niniejszego orzeczenia taka sytuacja nie wystąpiła, a zatem nie odstąpiono od przedmiotowej zasady prawnej.

Związanie to nie zostało w żaden sposób zniesione wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61), co wyjaśniono obszernie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in.; uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNK 2002, z. 6, poz. 22; uchwała z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022 Nr 10, poz. 95; wyroki: z dnia 26 września 2023 r., II KK 288/23; z dnia 14 czerwca 2023 r., II KK 489/21; z dnia 7 czerwca 2023 r., III KK 109/23; z dnia 17 maja 2023 r., V KK 17/12, post. SN: z dnia 23 listopada 2022 r., I KO 79/21 i I KO 80/21; z dnia 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21; z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021 Nr 10, poz. 41; z dnia 29 września 2021 r., V KZ 47/21) oraz doktrynie (zob. m.in.: S. Biernat: Trybunał Konstytucyjny wypowiada posłuszeństwo prawu Unii Europejskiej w: Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka. Księga jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego, pod red. A. Bodnara i A. Płoszki, Warszawa 2020; A. Kappes, J. Skrzydło: Czy wyroki neosędziów są ważne? - rozważania na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, Palestra 2020 nr 5, s. 120; M. Safjan: Prawo do skutecznej ochrony sądowej - refleksje dotyczące wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. w sprawach

połączonych, *Palestra* 2020 nr 5, s. 5; R. Zawłocki: Rozdział 11. Problematyka odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego z tytułu orzekania w przedmiocie wyłączenia sędziego powołanego z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa w: *Bezstronność sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania*, pod red. Pawła Wilińskiego i Roberta Zawłockiego, Poznań 2021; L. Garlicki: Trybunał Strasburski a kryzys polskiego sądownictwa. Uwagi na tle wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 19 grudnia 2020 r., *Ástráðsson przeciwko Islandii*, *Przegląd Sądowy* 2021, nr 4, s. 5; M. Safjan: Kilka uwag o odpowiedzialności władzy publicznej z tytułu naruszenia prawa europejskiego w: *Ius civile vigilantibus scriptum est*. Księga jubileuszowa Profesora Adama Olejniczaka, pod red. J. Haberko, J. Grykiela i K. Mularskiego, wyd. 1, Warszawa 2022; J. Gudowski: *Iudex impurus*. Wyłączenie z mocy samej ustawy sędziego objętego zarzutem wadliwego powołania lub przejścia na wyższe stanowisko sędziowskie, *Przegląd Sądowy* 2022, nr 5, s. 7).

Przedmiotowe orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie mogło wywrzeć wpływu na obowiązek stosowania przez Sąd Najwyższy wykładni art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., zaprezentowanej w uchwale trzech Izb Sądu Najwyższego przede wszystkim z uwagi na błędne przyznanie przez Trybunał Konstytucyjny uchwale trzech Izb Sądu Najwyższego charakteru prawotwórczego (podczas gdy jest to akt stosowania prawa, a nie jego stanowienia), a co za tym idzie z uwagi na brak kompetencji Trybunału Konstytucyjnego do orzekania o zgodności z Konstytucją tego orzeczenia. Żaden przepis ustawy zasadniczej nie przyznaje bowiem Trybunałowi Konstytucyjnemu uprawnienia do stwierdzenia niezgodności z Konstytucją RP orzeczeń sądowych. Dlatego wyrok TK z dnia 20 kwietnia 2020 r. nie uzyskał mocy powszechnie obowiązującego orzeczenia i co oczywiste nie mógł uchylić uchwały połączonych Izb SN (BSA 1-4110-1/20), ani przesądzić o jej obowiązywaniu. Stanović mógł zatem jedynie wyraz określonego i niewiążącego poglądu prawnego tego organu (tak SN w postanowieniach z dnia 23 listopada 2022 r., I KO 79/21 i I KO 80/21).

Na wymowę uchwały trzech izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. w płaszczyźnie „niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych

Wolności zwrócił uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka wyroku z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19). Trybunał wskazał - przywołując zresztą swoje stanowisko także w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii - że z uwagi na udział w procesie powoływania w Polsce sędziów takiego organu, jakim jest Krajowej Rady Sądownictwa, w składzie ukształtowanym nowelą z 2017 r. (w efekcie czego organ ten nie jest niezależny od władzy wykonawczej i ustawodawczej) - osoba powołana na urząd sędziego orzekając w określonej sprawie nie stanowi niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (pkt 284). Należy tu przypomnieć, że Europejski Trybunał Praw Człowieka ma tzw. „monopol jurysdykcyjny” w zakresie interpretacji i stosowania Konwencji (art. 32 ust. 1 EKPCz). Jak się w efekcie przyjmuje, jego konsekwencją jest związanie sądów krajowych interpretacją EKPC przyjętą przez Trybunał (zob. postanowienie SN z 10 czerwca 2022 r., III KO 36/22; I. Kondak w: Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz, L. Garlicki [red.], Warszawa 2011, t. 2, s. 100 i 103).

Także standardy prawa Unii Europejskiej wyrażają zasadę, zgodnie z którą „gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, a w szczególności gwarancje określające pojęcie, jak również skład tego sądu, stanowią podstawę prawa do rzetelnego procesu sądowego. Prawo to oznacza, że każdy sąd jest zobowiązany zbadać, czy ze względu na swój skład stanowi on taki właśnie sąd, jeżeli pojawia się w tym względzie poważna wątpliwość. Badanie to jest nieodzowne w kontekście zaufania, jakie sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki. W tym sensie taka kontrola stanowi istotny wymóg formalny, którego należy bezwzględnie dochować i którego spełnienie należy sprawdzić z urzędu” (zob. wyrok z dnia 1 lipca 2008 r., Chronopost i La Poste/UFEX i in., C-341/06 P i C-342/06 P, EU:C:2008:375, pkt 46, 48; wyrok z dnia 26 marca 2020 r., Simpson/Rada i HG/Komisja, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, pkt 57; z dnia 29 marca 2022 r., BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A., C-132/20, ECLI:EU:C:2022:235, pkt 113).

Rozpoznając wniesione w niniejszej sprawie wnioski Sąd Najwyższy nie może pozostać na te argumenty obojętny. Niedopuszczalne bowiem w świetle

jakichkolwiek standardów – czy to konwencyjnych, czy konstytucyjnych – jest bowiem doprowadzenie do sytuacji, w której przed Sądem Najwyższym procedującym także w postępowaniu incydentalnym w trybie art. 42a §13 u.s.p. miałoby dojść do naruszenia jednej z elementarnych gwarancji procesowych, którą jest gwarancja dla strony, że jej sprawę(w tym wypadku wniosek o wyłączenie) rozpozna niezależny i bezstronny sąd ustanowiony ustawą. W literaturze trafnie zaznacza się, że standard z art. 6 ust. 1 EKPC ma bowiem zastosowanie, gdy postępowanie, chociaż uznane w prawie krajowym za „nadzwyczajne” albo „wyjątkowe”, z natury i w swoim zakresie jest podobne do zwykłego postępowania odwoławczego (M. A. Nowicki, Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka, wyd. 7, s. 502 i cytowane wyroki ETPC). Istotna jest wówczas sama procedura, a nie jej etap.

Bezsporne jest, że sędziowie Sądu Najwyższego wylosowani do rozpoznania wniosku SSA X. Y. o ponowne rozpoznania wniosku M. D. dotyczącego zbadania spełnienia przez tego sędziego atrybutów niezawisłości i bezstronności przy rozpoznaniu sprawy dotyczącej przewlekłości postępowania sądowego, zostali powołani na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego na skutek rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, której kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), co do której test niezależności od władzy ustawodawczej oraz wykonawczej ma wynik negatywny. Okoliczność ta rzutuje na sytuację osób – w tym wyżej wymienionych – które uzyskały powołania sędziowskie po uprzednim otrzymaniu rekomendacji od tak ukształtowanej KRS (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 19 listopada 2019 r. w sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 oraz s. 24 - 27 uzasadnienia uchwały trzech izb SN), nie tyle w płaszczyźnie organizacyjnej, tj. w aspekcie ich formalnego statusu jako sędziów Sądu Najwyższego, co orzeczniczej, powodując, że orzeczenia wydane z ich udziałem nie spełniają kryteriów określonych w art. 6 ust. 1 EKPCz i mogą na tej podstawie podlegać wyeliminowaniu, o czym świadczy przywołane orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

W świetle zaprezentowanych na wstępie rozważań, w tym zwłaszcza odwołujących się do dorobku orzeczniczego tego organu sądownictwa międzynarodowego, którego jurysdykcję Rzeczpospolita Polska respektuje od 1

maja 1993 r. należało uwzględnić argumentację wnioskodawców i uznać, że skład orzekający Sądu Najwyższego z udziałem wyżej wymienionych sędziów nie spełnia kryterium „niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą”, w znaczeniu obszernie omówionym na gruncie sprawy Reczkowicz przeciwko Polsce i innych, tożsamyh przedmiotowo postępowań (np. z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, połączone skargi nr 49868/19 i 57511/19).

Nie jest więc możliwa ani dopuszczalna akceptacja takiego stanu rzeczy przez Sąd Najwyższy w płaszczyźnie omówionych na wstępie gwarancji procesowych stron.

Jedyną możliwością usunięcia wyżej omówionych, uzasadnionych wątpliwości natury konwencyjnej i konstytucyjnej, jak również zapewnienia stronie postępowania składu Sądu Najwyższego, w którym nie uczestniczą sędziowie wobec których w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz w piśmiennictwie formułowane są rzeczowe, silnie uzasadnione zastrzeżenia odnoszące się do udziału w procedurze nominacyjnej niespełniającej wymogów obiektywizmu i niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej, było zatem uwzględnienie wniosku i wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego: Małgorzaty Bednarek, Adama Doliwy, Anny Dziergawki, Macieja Kowalskiego, Pawła Księżaka od rozpoznania wskazanej sprawy.

Wobec wyłączenia wskazanych sędziów od orzekania w przedmiocie wniosku złożonego w trybie art. 42a § 13 u.s.p. bezprzedmiotowe stało się rozpoznanie drugiego wniosku o wyłączenie tych sędziów. W kontekście tego wniosku wskazać jednak należało, że w sytuacji nieuwzględnienia pierwszego wniosku, Sąd Najwyższy, w tym składzie, nie mógłby rozpoznać wniosku opartego o treść art. 29 § 5 - 7 ustawy o Sądzie Najwyższym, bez wszczęcia procedury oceny warunków formalnych wniosku- zgodnie z treścią art. 29 § 9 ustawy o Sądzie Najwyższym, do której przeprowadzenia nie został wyznaczony.

Z tych względów postanowiono jak na wstępie.

[PŁ]

[a.ł]